

Et statistisk Bureau.

Das statistische Bureau für das Königreich Sachsen in den ersten fünfzig Jahren seines Bestehens. Festschrift zum fünfzigjährigen Jubiläum am 11. April 1881. Herausgegeben von der Direction des statistischen Büreaus. Leipzig, Verl. v. Duncker & Humblot, 1881. (96 S.).

Netop den Omstændighed, at Dresdener Bureauet er et lille Lands statistiske Bureau, giver Beretningen om dets Bedrifter en særlig Interesse for os. Her have vi jo at gjøre med beskednere Forhold, Forhold som vi kunne se paa uden at blændes; her er der Noget, som vi kunne tænke paa at efterligne; her duer ikke den forslidte Udflugt, at de Andre ere saa store, og vi saa smaa. Med yderst smaa Midler begyndte Bureauet for halvtredsindstyve Aar siden; det private Initiativ skabte det, og først efter at det som en privat Institution, omend med officiel Understøttelse, havde præsteret betydelige Arbejder, blev det helt og holdent overtaget af det Offenlige. Saa svang det sig i Løbet af faa Aar op til en anset Stilling: det statistiske Bureau i en af Evropas mindste Stater tilkæmpede sig Anseelse i Ind- og Udland, hos Videnskabsmænd og hos praktiske Mænd. Regeringen tilførte det stedse flere Kræfter, pekuniære og personlige, og Skridt for Skridt voxede Bureauets Opgaver. I det

Et statistisk Bureau.

Das statistische Bureau für das Königreich Sachsen in den ersten fünfzig Jahren seines Bestehens. Festschrift zum fünfzigjährigen Jubiläum am 11. April 1881. Herausgegeben von der Direction des statistischen Büreaus. Leipzig, Verl. v. Duncker & Humblot, 1881. (96 S.).

Netop den Omstændighed, at Dresdener Bureauet er et lille Lands statistiske Bureau, giver Beretningen om dets Bedrifter en særlig Interesse for os. Her have vi jo at gjøre med beskednere Forhold, Forhold som vi kunne se paa uden at blændes; her er der Noget, som vi kunne tænke paa at efterligne; her duer ikke den forslidte Udflugt, at de Andre ere saa store, og vi saa smaa. Med yderst smaa Midler begyndte Bureauet for halvtredsindstyve Aar siden; det private Initiativ skabte det, og først efter at det som en privat Institution, omend med officiel Understøttelse, havde præsteret betydelige Arbejder, blev det helt og holdent overtaget af det Offenlige. Saa svang det sig i Løbet af faa Aar op til en anset Stilling: det statistiske Bureau i en af Evropas mindste Stater tilkæmpede sig Anseelse i Ind- og Udland, hos Videnskabsmænd og hos praktiske Mænd. Regeringen tilførte det stedse flere Kræfter, pekuniære og personlige, og Skridt for Skridt voxede Bureauets Opgaver. I det

halve Aarhundrede har det, — ledet af udmærket dygtige Mænd, deriblandt en af den moderne Statistiks berømteste Mestre — gennemgaaet en mærkelig, meget interessant Udvikling. Festskriftet fortæller herom.

Overalt eller dog paa de fleste Steder har man private Granskere at takke for de første systematiske statistiske Meddelelser. Saaledes ogsaa i Sachsen. I Aaret 1788 offentliggjorde Leonhardi sin paa nye og interessante Kjendsgjæringer rige «Erdbeschreibung der Churfürstlich- und Herzoglich-Sächsischen Lande». Merkel og Engelhardt fulgte snart derpaa med deres «Erdbeschreibung von Kursachsen und den jetzt dazu gehörenden Ländern». Materialet til disse Skrifter maatte opsøges gennem den møjsommeligeste Korrespondance over hele Landet. Enhver, der gav de lærde Forfattere Oplysninger, lod sig love den strengeste Tavshed, og Mænd i høje Embeder, der af Kjærlighed til Fædrelandet understøttede dem med Bidrag, truede med øjeblikkelig at trække deres Haand tilbage, hvis man paa mulig Forespørgsel tillod sig at nævne dem. Det var dengang saa sin egen Sag med Statistiken og Kjendskabet til Fædrelandets Forhold. Skrifterne herover skulde kun indeholde Nyt og Sandt; men de Avtoriteter, der alene raadede over det paalideligste Materiale, vare paa det strængeste forpligtede til at holde dette hemmeligt. Rædslen for offentlig Fremstilling af Stats- og Kommuneforhold veg kun langsomt for andre Anskuelser i Begyndelsen af dette Aarhundrede, efter at Napoleon som Første Konsul havde givet Nødvendigheden af statistiske Undersøgelser Udtryk i det berømte Ord: «la statistique est le budget des choses; sans

budget, point de salut public.» Det store franske general-statistiske Værk, der udkom i Aaret 1805, gav et kraftigt Stød fremad. Ogsaa forskjellige andre Lande stiftede statistiske Bureauer. I Preussen anordnedes d. 24. Novbr. 1808 Indretning af en særlig Myndighed til Indsamling og Sammenstilling af statistiske Oplysninger under Indenrigsministerens Ledelse, og to Aar derefter udnævntes Statsraad Hoffmann til Direktør for det preussiske statistiske Bureau. Dette Bureau vandt snart høj Anseelse og ydede Videnskaben og Administrationen store Tjenester. I andre Lande vakte Trangen til at faa en aaben klar Fremstilling af Landets virkelige Tilstande. Det politiske Liv, der brød ind med Aaret 1830, gav Fordringen om, at det hos de forskjellige Myndigheder opbevarede statistiske Materiale blev bearbejdet, suppleret og offentliggjort, saa at Folket kunde faa Klarhed over Landets økonomiske og andre Forhold, — fornyet Kraft. I Sachsen udtalte fire ansete Mænd — Breuer, v. Schlieben, v. Schindler og Lohrmann — i et Opraab i «Leipziger Zeitung», Jan. 1831, at det nu gjaldt at fremme Udvikling af «vaterländischer Staatskunde», og at de, for at imødekomme et af Tidens Krav, havde gjort Skridt til Dannelsen af en statistisk Forening, med højeste Stadfæstelse. Og allerede under 27. Jan. 1831 offentligjordes i «Leipziger Zeitung» den d. 20. Jan. s. A. daterede officielle Bekjendtgørelse: «Hs. kgl. Majestæt og Hs. kgl. Højhed Prins-Regenten have behaget at meddele Foreningen for fædrelandsk Statsoplysning den ansøgte højeste Stadfæstelse og Tilladelse til at føre et Foreningssegl med Indskriften «Statistischer Verein für das Königreich Sachsen».»

Forsædet i denne statistiske Forening overtoges af Gehejmeraad, senere Finansminister v. Zeschau. Til sin

første Indretning bevilgedes der Foreningen af Kongen 400 Thaler. Kontorudgifterne skulde udredes af Statskassen. Ogsaa bemyndigedes samtlige højere Myndigheder til at understøtte Foreningen med de af den ønskede Notitser, dels gennem direkte Meddelelse, dels ved Anvisning paa de paagjældende Underavtoriteter. Et mægtigt Fremskridt og et Omslag, der ligeoverfor det hidtil herskende Hemmelighedssystem virkede overraskende! Rundt om i Landet opstod der snart Filialforeninger, der satte sig i Forbindelse med Hovedforeningen i Dresden. Ved Mandat af 11. April 1831 fik den statistiske Forening, der nu var bleven konstitueret, allerhøjeste Sanktion paa sine «Grundzüge», Formaal og vigtigste Organisationsbestemmelser.

Ifølge disse «Grundzüge» skulde Foreningen bestaa af et ubestemt Antal Medlemmer, der frivilligt vare tiltraadte den, efter modtagen Indbydelse. Forretningerne skulde ledes af en Centralkomite i Dresden (hvis Formand var v. Schlieben). Formaalet betegnedes som «die Beförderung der Vaterlandskunde», ved Indsamling af paalidelige Efterretninger om Landet og dets Beboere i alle vigtigere statsøkonomiske Forhold. Hvert Medlem skulde særlig rette sin Opmærksomhed paa de Gjenstande, om hvilken han ifølge sin officielle Stilling bedst kunde faa Oplysning. Ethvert Medlem skulde hvert Fjerdingaar meddele Centralkomiteen Resultatet af sine Undersøgelser, der helst maatte foretages ad officiel Vej, under Benyttelse af de officielle Kilder, hvortil Vedkommendes Embedsstilling gav ham Adgang. Paa tabellarisk Statistik skulde der lægges en Hovedvægt, men ikke nogen udelukkende Vægt. Centralkomiteens Opgave var det at bearbejde det indkomne Materiale, at sætte sig i Forbindelse med de Avtoriteter,

der vare i Besiddelse af statistiske Oplysninger, at knytte Filialforeninger til Hovedforeningen etc.

Af det Foregaaende fremgaar den sachsiske statistiske Forenings blandede Karakter: det var en privat Forening, stiftet af Private og arbejdende frivilligt, — men den havde tillige en officiel Karakter, var godkjendt af Regeringen, arbejdede med Statskassens Penge, havde Ret til at forlange sig Oplysninger af og Understøttelse hos de forskjellige offentlige Myndigheder, og modtog af det Offenlige bestemte statistiske Opgaver, Folketællingsarbejder, Bearbejdelsen af Rets-, Kirke-, Skole-, Medicinal-Statistik m. m.

Sine Offenliggjørelser begyndte Foreningen allerede i 1831. I Slutningen af dette Aar udkom første Levering af «Mittheilungen des statistischen Vereins für das Königreich Sachsen», der indeholdt en Mængde forskjelligartede Bidrag. 17 Leveringer fulgte efterhaanden, indeholdende Meddelelser fra Statistikens forskjellige Omraader, Resultaterne af de sachsiske Folketællinger i 1832, -34, -37, -40, -43 og -46, saavel som blandede statistiske Notitser fra Filialforeningerne. Det første officielle Hverv, Regeringen overdrog Foreningen, var i 1832 Bearbejdelsen af den Folketælling, der da traadte i Stedet for de tidligere «Konsument-Fortegnelser». To Aar efter overdroges det Foreningen at bearbejde Kvægtællingen, den første sachsiske Kvægtælling.

Den egenlige Sjæl i Foreningens Centralkomite var under Foreningens første Aar Centralkomiteens Formand von Schlieben. Om de for den Tid særdeles høje Opgaver, han stillede Statistiken, og om den i Forhold til de smaa Midler meget betydelige Virksomhed, Foreningen udfoldede under hans Ledelse, giver Festskriftet

udførlig Besked. Hans Død i 1839 var et stort Tab for den sachsiske Statistik, og Følgen heraf viste sig i en tydelig Tilbagegang: i sit andet Decennium udrettede Foreningen ikke nær, hvad den havde udrettet i sit første. Schliebens Efterfølger, Lohrmann, ogsaa en af Foreningens Stiftere, døde allerede 1840, og fik saaledes ikke Tid til at udrette noget Større. Den midlertidigt ansatte Gehejmeraad Kohlschütter og den i 1842 definitivt ansatte Oberst Leonhardi synes heller ikke at have udrettet Noget i deres Egenskab af Centralkomiteens Formænd. Heller ikke de nye Statuter, der vedtoges i 1842, nyttede noget: de blev kun en Lap Papir, der ikke formaaede at indpuste Foreningen nyt Liv. Den har i hele Decenniet 1840—50 ikke samlet sig sammen til nogen større skaberisk Virksomhed. Den tog sig af de den regelmæssigt overdragne Folketællinger, Kreaturtællinger, Bearbejdelsen af «Kirkesedlerne», men forsømte de øvrige Arbejder og bragte ingen nye Opgaver frem. Filialforeningerne gik efterhaanden ind, og de underordnede Avtoriteter stillede sig vrangvilligt ligeoverfor Foreningens efter deres Meninger uberettigede Indgreb paa deres Forvaltningsomraader. Foreningen følte selv, at det ikke kunde blive ved at gaa saaledes, og henstillede, at Indenrigsministeriet selv umiddelbart skulde overtage Indsamlingen, Bearbejdelsen og Offenliggjørelsen af de statistiske Oplysninger. I 1847 traadte nu Leonhardi tilbage, og omtrent samtidigt nedlagde Statsminister von Zeschau Præsidiets i Foreningen. Midlertidigt blev Forretningerne overdragne til Legationssekretær von Ehrenstein; nogen definitiv Ansættelse vilde man ikke gaa ind paa, da Grunden aabenbart begyndte at vakle under Foreningens Fødder. De politiske Begivenheder 1848 — 49 lammede næsten ganske den

statistiske Virksomhed. Foreningens Direktion greb atter Lejligheden til at udtale for Regeringen Ønsket om, at Regeringen selv vilde overtage det statistiske Bureaus Opgaver, og saa udkom der da under 8. Juli 1850 en af Indenrigsministeren, von Friesen, undertegnet Forordning, der bestemte: fra 1. August 1850 overgaar Ledelsen af de statistiske Anliggender umiddelbart til Indenrigsministeriet.

Dermed var det sachsiske statistiske Bureaus første Livsafsnit afsluttet, og det andet begyndt. Efter i nitten Aar at have været en privat eller dog halv-privat Forenings Bureau, gik Bureauet over til at blive et statistisk Regeringsbureau. Et nyt Liv aabnede sig for det.

Det statistiske Bureau blev nu under Navnet «Statistisches Bureau des Ministeriums des Innern» overdraget til en Ministerialreferents Ledelse, og dets første Chef blev Gehejmerraad, Dr. Weinlig, en anerkjendt dygtig og meget alsidig Mand. Weinlig udkastede et meget interessant Program — hvis Grundtræk Festskriftet meddeler —, angav den regelmæssige officielle Statistik dens Opgaver, accentuerede Nødvendigheden af, at den literære Dannelse er tilstrækkeligt repræsenteret i det statistiske Bureau, anbefalede Brugen af Enquêter, fremsatte i det Hele et endnu for en stor Del mønstergyldigt Program, men kunde, paa Grund af sine andre Forretninger, kun med Afbrydelser beskæftige sig med dets Gjennemførelse. Men til umiddelbart at lede Bureauets Arbejder havde man fundet en Mand, der i fuldeste Maal var i Besiddelse af alle fornødne Egenskaber: den hidtidige Ingeniør, daværende Ministerialsekretær Christian Lorenz Ernst Engel. Det var navnlig ham, der med en over-

raskende Energi, Genialitet og Omhu i Arbejdets Udførelse hævede den officielle sachsiske Statistik op til en saa anset Plads. Festskriftet skildrer udførligt hans Virksomhed i Dresden, hans Rejser i Udlandet, hans Optræden paa de statistiske Kongresser, hans Grundlæggelse af af det sachsiske statistiske Bureaus Tidsskrift, hele hans Arbejden for at lade videnskabelig Aand trænge ind i Statistiken og for paa den anden Side at popularisere Statistiken. Men naturligvis kunde det ikke være andet, end at de store Reformere, han dels selv gennemførte dels førte Ordet for, maatte kræve Penge. Det synes, at det sachsiske Kammer blev ærgerligt herover. Det klagede over, at Statistiken vilde trænge sig ind overalt, og over at den vilde befatte sig med alle mulige Smaating. Man afslog altsaa Engels Ansøgning om Bevilling af flere Midler til Bureauet. Man vilde endog knappe af paa, hvad der alt var bevilget. Dette i Forening med anden Kritik gjorde Engel utaalmodig. D. 17. Juni 1857 var han, der lige siden 1850 havde været det virkelige Drivhjul i Bureauet, ogsaa bleven udnævnt til dets nominelle Chef, — og allerede d. 1. Avg. 1858 nedlagde han, forstemt over Folkerepræsentationens Holdning ligeoverfor ham, sit Embede. Sachsen tabte i ham den egenlige Grundlægger af sin officielle Statistik, og ham, der navnlig ligeoverfor Udlandet havde bragt den sachsiske Statistik til Anseelse og Ære.

Dr. Engels Herredømme i Dresdener Bureauet strakte sig fra 1850 til 1858. Som et Interregnum kan man paa en vis Maade, betragte Tidsrummet fra Engels Fra-træden i 1858 til Böhmer's Tiltræden i 1875. Dr. Weinlig overtog efter Engels Bortgang atter Ledelsen, men havde ikke megen Tid at ofre Bureauet. Overhovedet var det

hele Decennium 1860—70 en Hviletid efter det rastløse Arbejde i Engels Periode, ligesom Tiaaret 1840—50 havde været en Stilstands- og Tilbagegangs-Periode ligeoverfor den foregaaende livfulde Virksomhed. En ny videnskabelig Kraft fik Bureauet i 1861 i Petermann, først Hjelpe-sekretær, senere Ministerialsekretær, en Tidlang Chef. Han repræsenterede Bureauet paa de statistiske Kongresser i Treserne og redigerede dets Tidsskrift, indtil han i 1874 trak sig tilbage til Privatlivet. D. 19. Jan. 1873 døde Dr. Weinlig og d. 1. Maj s. A. blev den hidtidige Direktør for den polytekniske Lærestalt, Regeringsraad Dr. Hülsse udnævnt til Chef for det statistiske Bureau; men Hülsse trak sig allerede tilbage i 1875. Nu besluttede man at forbinde Direktørposten i det statistiske Bureau med det nationaløkonomisk-statistiske Professorat ved Polyteknikum: Man henvendte sig til Dr. Böhmert, dengang Professor i Zürich, og fra d. 1. April 1875 indtil nu har Prof. Dr. V. Böhmert været Direktør for det sachsiske statistiske Bureau samt Professor i Statistik og Nationaløkonomi ved den sachsiske polytekniske Lærestalt i Dresden.

Det tyske Riges Oprettelse medførte ikke blot, at der blev indrettet et kejserlig tysk statistisk Bureau; men ogsaa til de statistiske Bureauer i de tyske Enkeltstater stilledes der nu større Fordringer. Dr. Böhmert har søgt at efterkomme dem, og det sachsiske Bureaus Virksomhed er siden hans Tiltræden bleven udvidet i en særdeles betydelig Grad.

Festskriftet indeholder en detailleret Redegjørelse for Bureauets forskellige Arbejder. Vi skulle ikke gjengive den, uagtet den meddeler Adskilligt, der har en almen Interesse; men vi skulle nævne to Forholdsregler, ved hvilke Bureauet søges ført frem i videnskabelig Retning.

Den ene Forholdsregel er denne: det statistiske Bureau er bleven sat i Forbindelse med en videnskabelig Højskole. Da det sachsiske Universitet har sit Sæde i Leipzig, hvorimod det sachsiske Polyteknikum findes i Dresden, er det altsaa til dette, at Bureauet er blevet knyttet gennem sin Chef. «Ved Siden af sine øvrige Opgaver», saaledes hedder det i Festskriftet, «har det statistiske Bureau nu tillige den, at tjene Polyteknikum i Dresden som Læremiddel til videnskabelig Tilegnelse af den statistiske Methode og praktisk Vejledning i statistiske Arbejder, medens paa den anden Side Højskolens videnskabelige Kræfter og Hjælpemidler ere traadte i nærmere Forhold til det statistiske Bureau og direkte saavelsom indirekte lettere kunne fremme Bureauets videnskabelige og praktiske Opgaver. Forbindelsen har altsaa et dobbelt Formaal: den skal paa den ene Side tilføre Bureauet videnskabelig Aand og sikre det Raad og Medvirkning hos de forskjellige Videnskabers Repræsentanter; den skal paa den anden Side skaffe den statistiske Methode Indgang og Anvendelse paa de forskjelligste Kundskabs- og Erhvervsomraader, og hjælpe med til at gjøre Studiet af Statistiken og Nationaløkonomien til en Bestanddel af almindelig Dannelse. Forbindelsen har allerede i flere Retninger vist sig frugtbringende: flere Professorer have været Bureauet behjælpelige med Industri-, Dampmaskine-, Assurance-statistik etc. etc., ere dets bestandige Raadgivere, arbejde med paa Udviklingen af den matematiske Statistik etc. etc. Endvidere har denne Forbindelse gjort det muligt at oprette et statistisk Seminarium». Allerede i 1837 gjorde man Skridt til Oprettelsen af et saadant Institut i Dresden; men først Dr. Böhmert er det dog ret lykkedes at faa Seminariet i

Gang. Blandt de Studerende og Embedsmænd m. fl., der melde sig til Deltagelse i Seminarieøvelserne, vælges til Behandlingen af de forskjellige Spørgsmaal «Referenter» Foredragsholdere, Ordførere og «Correferenter». «Seminariets Direktør giver de valgte Referenter og Correferenter den fornødne Vejledning med Hensyn til Gjenstandens Behandlingsmaade, og meddeler fra det statistiske Bureau det fornødne Urmateriale, Literaturoplysninger osv. De udarbejdede Afhandlinger gjøres da til Gjenstand for Diskussion, og ved Afhandlingens eller Foredragets eventuelle Omarbejdelse tages der Hensyn til, hvad der maatte være fremkommet under Diskussionen. Derefter afleveres Afhandlingen endelig, og hvis den approberes og virkelig indeholder nye og vigtige Kjendsgjæringer og Undersøgelser, offentliggøres den enten i Bureauets Tidsskrift eller i andre Tidsskrifter. Der tilbydes endvidere Seminariets Medlemmer Lejlighed til i det statistiske Bureau at beskæftige sig med statistiske Arbejder, for saaledes at kunne forene Theori med Praxis. Seminariet er navnlig bestemt til at være en statistisk Forskole for Jurister, administrative Embedsmænd, Handelskammersekretærer m. fl., og til at udfylde et Hul i Universitetsstudiet, fordi det theoretiske Studium af Statistiken paa Universiteterne ikke kan befatte sig med Statistikens egenlige Teknik, hvorpaa det i Praxis i saa høj Grad kommer an». — Med Hensyn til de Midler, Seminariet forøvrigt bruger, og de Maal, det forfølger, kunne vi i det Hele henvise til vore Artikler i Nationaløkonomisk Tidsskrift XIII «Om den nationaløkonomiske og statistiske Universitets-Undervisning: I. Om Udvikling af Selvvirksomhed hos de Studerende; II. Om de praktiske nationaløkonomiske og statistiske Øvelser ved de tyske Universiteter».

Den anden for det statistiske Bureaus ny Retning afgjørende Forholdsregel var: den Bevilling til Gagering af videnskabelige Arbejdskræfter, der siden 1876 er bleven tilstaaet Bureauet. Det fortjener at fremhæves, at ikke alene Bureauet selv men ogsaa Kredse udenfor det have insisteret paa Nødvendigheden af saadanne Arbejdskræfter. I det sachsiske Kammer udtalte flere ansete Landmænd Ønsket om, at en fagmæssig dannet Landøkonom maatte blive knyttet til Bureauet, — et Ønske, der senere tiltraadtes af det sachsiske Landhusholdningsraad. Det kgl. Sundhedsraad androg paa, at en medicinsk dannet Hjælpearbejder maatte faa Plads i Bureauet, og dettes Direktion ansøgte om, at der maatte blive oprettet en Plads i det for en Nationaløkonom, der særlig skulde bistaa ved Bearbejdelsen af Industri- og Handelstatistiken, ved Undersøgelser om Befolkningens økonomiske og sociale Stilling. Ogsaa en Tekniker ønskede man at give fast Ansættelse. Paa alle disse Ønsker gik Indenrigsministeriet beredvilligt ind, og i Tiden fra 1876 til 1878 er der blevet ansat følgende Videnskabsmænd: Nationaløkonomen Arthur von Studnitz som Regeringsassessor, Lægen, Dr. A. Geissler som Assessor, O. Sieber som videnskabelig Hjælpearbejder for landøkonomiske Spørgsmaal, og F. v. Gutbier som Hjælpearbejder for tekniske Spørgsmaal.

Men Videnskaben er i et statistisk Bureau magtesløs, naar den ikke kan støtte sig til et velindøvet, selvstændigt tænkende og fremfor Alt paalideligt Kontorpersonale, Regnings- og Administrationspersonale. Det viste sig da nødvendigt, samtidigt med at der tilførtes Bureauet videnskabelige Arbejdskræfter, at forøge Tallet paa Kalkulatorer, Registratorer og øvrige Kontorembedsmænd samt gennem-

gaaende forbedre deres Stilling. Vi se da ogsaa, at medens Bureauets faste Personale i 1870 bestod af **16** Personer og i 1875 af **20**, er det i 1880 blevet udvidet til **39** Personer. Dette er unægtelig en særdeles betydelig Fremgang, — og dog ere Bureauets Forretninger blevne forøgede efter en endnu stærkere Maalestok.

Forretningerne ere dels de regelmæssige, periodisk tilbagevendende Arbejder, dels de tilfældige, uforudsete Arbejder, Besvarelser af Forespørgsler fra Ministerier og Autoriteter saavel som fra Private i Ind- og Udland, navnlig Rigsdagsmænd, Lærere, Forfattere, Udgivere af Tidsskrifter etc. etc. «Intet større statistisk Bureau», vi citere nu ordret, «kan i vor Tid undslaa sig for at besvare talrige, ikke-officielle Spørgsmaal fra Videnskabsmænd og praktiske Folk, fra Pressen osv.; thi det statistiske Bureau trænger til en fortsat livlig Forbindelse med Publikum, og maa beredvillig give, naar det til Gjengjæld vil modtage. De statistiske Tællinger maa, for at spare Omkostninger, støtte sig til Frivilligheden og maa lægge Beslag paa Publikums Medarbejderskab. Publikum maa Aar for Aar vinde mere Tillid til Statistiken, og tør kun meddele denne sande Kjendsgjerninger, medens Statistiken paa sin Side kun tør byde Offenheden Sandhed, intet andet end Sandhed. Ligesom Statsbogholderiet holder Bog over og kontrollerer Statens Indtægter og Udgifter, saaledes skal det statistiske Bureau samvittighedsfuldt og med den strængeste Objektivitet bogføre og kontrollere Folke- og Statslivets Kjendsgjerninger og Fremtoninger, naar de lade sig fremstille i Tal, og det skal gjøre dette for de Regerende og for de Regerede. Det skal stræbe hen til at gjøre det

hos det tilstedeværende og i offentlige Øjemed indsamlede Materiale tilgængeligt for alle i Folket levende Retninger og Kaldskredse; det skal stræbe hen til at blive et Sted, hvor der faas upartisk Oplysning om Befolkningens store Kjendsgjæringer, om dens Erhvervsforhold og sociale Tilstande».

Det sachsiske statistiske Bureaus Budget lød i 1852 paa 6000 Thlr., gik faa Aar efter op til 8000 og 9000 Thlr., i 1864 til 10,500, i 1868 til 13,000, 1870 15,000, 1872 16,000, 1874 19,000 Thlr. For de følgende benyttes Mark-Systemt, 1 Thaler = 3 Reichsmark. 1875 figurerer derefter med et Budget paa 89,802 M., 1878 med 111,694 M., 1879 med det samme Beløb. De virkelige Udgifter have imidlertid været lidt højere, i 1879 saaledes 117,961 M. 24 Fl.

— Festskriftets sidste Afsnit indeholder Hovedpunkterne af den sachsiske Befolknings-, Medicinal-, Industri-, Kommunikations-, Landbrugs-, Rets-, Skole-, Indkomstskat, Sparekasse- og Arbejderforholds-Statistik. Udviklingsgangen i det Tidsrum, hvorover Festskriftet rækker, 1830—80, afspejler sig allerede i disse to Tal: i 1830 beregnedes Kongeriget Sachsens Befolkning til lidt over 1,400,000 Individier.; d. 1. December 1880 taltes 2,970,000. I disse to Tal afspejler sig en Udviklingsgang, som kun faa evropæiske Lande kunne opvise Magen til. Det statistiske Bureau har fulgt Udviklingen gennem dette mærkelige Tidsrum og søgt saa vidt muligt at udtrykke den i Tal.

A. P.-St.
